

พระบรมราโชวาท

ของ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษา*

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีความชัดเจนและมีความหมายที่จะนำไปปฏิบัติให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและประเทศชาติอย่างแท้จริง แสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดถึงพระราชดำริ และพระราชปณิธานในด้านต่างๆ ของพระองค์ท่าน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณเยี่ยงต่อบัณฑิตไทย โดยนับตั้งแต่ พ.ศ. 2493 ซึ่งเป็นปีแรกที่ได้เสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาต่างๆ จนถือเป็นประเพณี มีระเบียบแบบแผน มีคุณค่าทางจิตใจ ทั้งยังทรงพระกรุณาพระราชทานพระบรมราโชวาทอันทรงคุณค่า เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ผู้สำเร็จการศึกษาด้วยทุกครั้งที่ได้เสด็จพระราชดำเนิน จนเป็นประเพณีสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชทาน เพื่อเป็นสิริมงคลแก่บัณฑิตไทยทุกครั้งนั้น ล้วนเป็นคติอันมีคุณค่าสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่การทำงานต่อไปได้เป็นอย่างดี นับว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่บัณฑิต

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงแนะนำหลักการปฏิบัติงานอันจะต้องประกอบด้วย การเรียนรู้ ฝึกฝนตนให้มีความรู้อย่างถูกต้องอยู่เสมอ มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่มีหลักการประสานงานร่วมมือกัน หลักการสร้างสรรค้อย่างมีเหตุผล หลักการพัฒนาประเทศ ตลอดจนหลักการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข ด้วยความสุจริตและเป็นธรรม และข้อสำคัญที่สุดทุกครั้งที่ได้พระราชทานพระบรมราโชวาทแก่บัณฑิต ทรงดัดเตือนบัณฑิตให้ตระหนักถึงหน้าที่เพื่อประโยชน์และความเจริญมั่นคงของส่วนรวม และประเทศชาติเป็นสำคัญ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพิจารณาว่าบัณฑิตเป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญของประเทศ และเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ

พระบรมราโชวาทที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานแก่บัณฑิตผู้สำเร็จการศึกษา แสดงถึงพระราชหฤทัยที่เปี่ยมล้นด้วยพระมหากรุณาธิคุณ และความสนพระราชหฤทัยในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และการดำเนินชีวิตของบุคคลแต่ละอาชีพ แต่ละสาขาอย่างเห็นได้ชัด พระบรมราโชวาททุกบททุกตอนจึงล้วนทรงคุณค่า ทำให้เกิดความคิดกว้างไกล สามารถนำไปอ้างอิงในงานค้นคว้าและเขียนบทความได้ นอกจากนั้นยังจะ

* ตั้งแต่ พ.ศ. 2493 - 2537 (บางส่วน)

สามารถช่วยชี้ทางในการดำรงชีวิตของบัณฑิตและ
ของปวงชนชาวไทยได้ด้วย

พระบรมราชาบาทที่อัญเชิญมาบันทึกไว้
ณ ที่นี้ ได้คัดเลือกมาจากที่พระบาทสมเด็จพระ-
เจ้าอยู่หัวได้พระราชทานให้แก่บัณฑิตสถาบันอุดม
ศึกษา ในวาระต่างๆกัน จัดเรียงลำดับไว้ตาม พ.ศ.
กำกับด้วยชื่อของสถาบัน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

21 พฤษภาคม 2493

“..สำหรับผู้สำเร็จการศึกษาได้รับปริญญา
และอนุปริญญาในวันนี้ ข้าพเจ้าขอแสดงความ
ยินดีด้วย เพราะการที่จะบรรลุถึงผลขั้นสุดท้าย
ของการศึกษา เช่นที่ได้ปฏิบัติมานั้นเป็นสิ่งที่ทำ
ได้ยากและน่าสรรเสริญ แต่ขอให้ยืนอยู่เสมอว่า
เมื่อท่านสำเร็จการศึกษาออกไปแล้ว ยังมีคน
เป็นจำนวนมากที่เอาใจใส่เฝ้าดูการกระทำของท่าน
อยู่ต่อไป ใครทำดีก็ได้รับคำชมเชยและสรรเสริญ
ใครทำไม่ดีเขาก็จะพากันติ และพลอยติชมถึง
สถานศึกษาของท่านด้วย...”

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

29 พฤษภาคม 2493

“...ข้าพเจ้ามีความพอใจที่ได้รับทราบว่
สถานศึกษาแห่งนี้ได้พยายามปรับปรุงกิจการ
เพื่อประสาคุณธรรมและความรู้ตามสาขาต่างๆ
แก่นักศึกษาเป็นลำดับจนได้ผลิตบัณฑิต มหา-
บัณฑิต และผู้สำเร็จการศึกษามาแล้วเป็นจำนวน
มาก ชาตินบ้านเมืองจะดำเนินไปด้วยดีได้ ก็ย่อม
ต้องอาศัยผู้รอบรู้ในสรรพวิทยาการและศีลธรรม
เป็นกำลังสำคัญฉะนั้นที่ทางการของมหาวิทยาลัย

พยายามปรับปรุงระดับการศึกษาให้เท่าเทียมกับ
ที่เป็นอยู่ในต่างประเทศนั้นก็เป็นการสมควร

ในส่วนบรรดาท่านที่สำเร็จการศึกษาและ
มารับปริญญา และประกาศนียบัตรในคราวนี้
ข้าพเจ้าก็ขอแสดงความยินดีด้วย ในเกียรติที่ท่าน
ได้รับในวันนี้และขอได้ช่วยกันบำเพ็ญให้บังเกิด
คุณประโยชน์แก่ประเทศชาติ สมดังคำปฏิญาณที่
ท่านได้ให้ไว้เพื่อนำเกียรติและชื่อเสียงให้แก่มหา-
วิทยาลัยที่ท่านได้ศึกษามาแล้วนี้ต่อไปด้วย...”

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

26 มิถุนายน 2494

“...ข้าพเจ้าขอมีส่วนร่วมยินดีกับท่านที่
สำเร็จการศึกษามารับปริญญาในวันนี้ แต่ก็ใคร่
ขอเตือนให้สังวรในข้อที่ควรเป็นผู้มีจิตใจสูง
ประพฤติและปฏิบัติให้สมกับที่ได้นามว่า ‘บัณฑิต’
การที่ท่านได้รับปริญญาบัตร เพียงแต่เป็นเครื่อง
ชี้แสดงว่า ได้ผ่านการศึกษารับความรู้ขั้นหนึ่งซึ่ง
กำหนดไว้เท่านั้น แต่คำว่า ‘บัณฑิต’ นั้น ย่อมมี
ความหมายลึกซึ้งยิ่งกว่านั้น ผู้ที่ควรแก่นามว่า
‘บัณฑิต’ นั้น นอกจากความรู้ความสามารถแล้ว
ยังต้องเป็นผู้มีจิตใจสูงมีศีลมีธรรมมีสติสัมปชัญญะ
อดทน อดกลั้น ประพฤติแต่ในสิ่งที่ชอบที่ควร
วางตนให้สมเกียรติ เป็นผู้ที่ควรแก่การนับถือ
เป็นแบบอย่าง ฉะนั้น ขอท่านจงพยายามแสวง
หาความรู้เพิ่มเติมในเมื่อมีโอกาส พยายาม
รักษาตัวบำรุงอนามัยไว้แล้ว และหมั่นอบรมจิตใจ
และความประพฤติให้ดี จะได้สามารถประกอบกิจ
เป็นกำลังและคุณประโยชน์แก่ชาติบ้านเมือง
เป็นทางธำรงรักษาเกียรติของท่านเองและส่งเสริม
ชื่อเสียงของสถานศึกษาของท่านสืบไปด้วย...”

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

25 มิถุนายน 2496

“...ในการประกอบกิจการงานนั้น ถ้าท่านจะถือว่า บัดนี้ท่านเป็นบัณฑิตปริญญบัตรแล้ว จะต้องได้รับความไว้วางใจและเชื่อถือโดยทันที นี่ก็เป็นความคิดที่ผิด ที่ถูกนั้นท่านจะต้องลงมือทำงานใช้ความรู้ที่ได้มาให้เป็นประโยชน์แก่กิจการงาน แสดงความสามารถเสียก่อน ในการนี้ท่านจงพิจารณาหยังถึงสิ่งที่ควรและไม่ควร และมีใจหนักแน่นสุจริตและอดทน มีความอดุสาหะหมั่นเพียรในการงาน และรักษาระเบียบวินัยเป็นบรรทัดฐาน เพื่อได้มาซึ่งความเชื่อถือและไว้วางใจและเมื่ออันเหล่านั้นค่าปริญญบัตรจึงจะบังเกิดขึ้น

ในการดำรงตนภายหน้านั้น ท่านจะต้องประพฤติให้ดี ให้เหมาะแก่ฐานะรู้จักผิดและชอบ ประกอบอาชีพโดยสม่ำเสมอ ซื่อสัตย์ และไม่ปล่อยตนให้เป็นทาสแห่งอบายมุขต่างๆ ดังนี้แล้วท่านก็จะสามารถเป็นที่พึ่งแก่ตนเองและครอบครัวของท่าน และเป็นที่นับถือของบุคคลอื่น

ในวงสังคมนั้นแล้ว ท่านจะต้องรักษามารยาทอันดีงามสำหรับสุภาพชน รู้จักกลั้มมาการวะ ไม่แข็งกระด้าง มีความอ่อนโยนแต่ไม่อ่อนแอ พร้อมจะเสียสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อส่วนรวม วางตนให้ดีเพื่อเป็นแบบอย่างให้สมเกียรติที่เป็นบัณฑิตและพยายามบำเพ็ญกรณียกิจเพื่อเป็นกำลังแก่ชาติบ้านเมือง เป็นทางส่งเสริมเกียรติคุณของตนเองและของสถานศึกษาอันมีเกียรติของท่าน...”

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

12 มิถุนายน 2497

“...ท่านทั้งหลายที่สำเร็จการศึกษา และจะได้ออกไปประกอบกิจการงาน เริ่มต้นชีวิตใหม่ของท่าน ข้าพเจ้าขอฝากคติไว้เป็นเครื่องกำกับใจ มีคุณธรรมข้อหนึ่งที่สำคัญซึ่งท่านต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัดอยู่เสมอ คือความสัตย์สุจริต ประเทศบ้านเมืองจะวัฒนาถาวรอยู่ได้ก็ย่อมอาศัยความสุจริตเป็นพื้นฐาน ท่านทั้งหลายจะออกไปรับราชการก็ดี หรือประกอบกิจการงานส่วนตัวก็ดี ขอให้มั่นอยู่ในคุณธรรมทั้ง 3 ประการ คือ สุจริตต่อบ้านเมือง สุจริตต่อประชาชน และสุจริตต่อหน้าที่ ท่านจึงจะเป็นผู้ที่ควรแก่การสรรเสริญของมวลชนทั่วไป ข้าพเจ้าขอแสดงความยินดีต่อท่านทั้งหลายในเกียรติที่ท่านได้รับ ณ ท่ามกลางสันนิบาตนี้ และขอให้ท่านจงรำลึกถึงเกียรตินี้ และรักษาไว้ด้วยความสัตย์สุจริต ให้สมกับพุทธภาษิตว่า “คนยอมได้เกียรติคือชื่อเสียง เพราะความสัตย์...”

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

7 กรกฎาคม 2498

“...ท่านจะใช้แต่ความรู้ที่ท่านได้ไปนี้ อย่างเดียวเป็นเครื่องมือสำหรับประกอบกิจการงานเท่านั้นหาพอไม่...ท่านควรมีหรือตั้งจุดหมายให้แน่วแน่ในการงานที่จะกระทำนั้น แล้วใช้ความคิดไตร่ตรองว่าจะทำอะไรบ้างกิจการที่กระทำหรือดำเนินอยู่นั้นจึงจะเจริญก้าวหน้า เกิดประโยชน์งอกงามยิ่งขึ้น การหัดใช้ความคิดให้เป็นระเบียบตรงตามแนวทาง หรือจุดหมายที่ได้ตั้งไว้นั้น เป็นความต้องการอยู่ในปัจจุบันนี้ ถ้าไม่ใช้ความคิด

ผลงานเคยได้อย่างไรก็ได้เพียงแค่นั้นเอง เป็นงานที่ล่าช้า ตัวท่านเองก็จะเป็นคนล่าช้า ประเทศชาติของท่านก็จะไม่ก้าวหน้าให้ทันสมัย และการใช้ความคิดดังนี้นี้จำเป็นจะต้องใช้สติควบคุม มิฉะนั้นก็จะเป็นความคิดที่ฟุ้งซ่าน ซึ่งประเทศชาติไม่พึงปรารถนา...”

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

12 กรกฎาคม 2499

“...การที่จะประกอบกิจการใดๆ ให้เจริญเป็นผลดีนั้น ย่อมต้องอาศัยความอดุสาหะ พากเพียรและความซื่อสัตย์สุจริตเป็นรากฐานสำคัญ ประกอบกับจะต้องเป็นผู้มีจิตใจเมตตา กรุณาไม่เบียดเบียนผู้อื่น และพร้อมที่จะบำเพ็ญประโยชน์ให้เกิดแก่ส่วนรวมตามโอกาสอีกด้วย ถ้าปฏิบัติได้ดังนี้การงานของท่านก็จะสำเร็จสมความปรารถนาทุกประการ...”

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

21 พฤศจิกายน 2500

“...สิ่งที่เรียกกันว่า ‘อุดมคติ’ นั้น ก็คือ มโนภาพ หรือความนึกคิดถึงความดีความงามอัน เลอเลิศในสิ่งหนึ่งสิ่งใด ซึ่งถ้าเป็นไปตามมโนภาพ นั้นแล้วก็จะจัดว่าเป็นของที่ดีที่งามเลิศด้วยประการ ทั้งปวง กล่าวโดยทั่วไป มนุษย์เราย่อมปรารถนา จะประสบแต่สิ่งที่ดีงามเจริญตาเจริญใจ จึงควร จะได้มีอุดมคติด้วยกันทั้งนั้น แต่หากควรเป็นไปในทางไม่ก่อความเบียดเบียนแก่ผู้อื่น โดยมุ่งเล็ง ถึงประโยชน์สุขของผู้อื่น หรือส่วนรวม ด้วยการ เล็งผลดีหรืองามเลิศดังว่านี้ ถ้าหากเป็นไปเพียง แต่เพื่อประโยชน์สุขของตนเองเท่านั้น และเป็น

การเบียดเบียนประโยชน์สุขของผู้อื่นแล้ว ก็จะกลายเป็นความเห็นแก่ตัว ทาครวได้ชื่อว่า ‘อุดมคติ’ ไม่...”

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3 กรกฎาคม 2501

“...คนเรานั้นจะว่าไปก็เป็นสัตว์ชนิดหนึ่งในบรรดาสัตว์ทั้งหลาย แต่มีการแตกต่างกันหลาย ประการ ประการที่สำคัญที่สุดก็คือความรู้ สัตว์อื่นทั้งหลายที่เกิดมาได้รับการฝึกฝนจากพ่อแม่ ก็เพียงแต่ให้รู้ถึงวิธีการดำรงความเป็นอยู่อย่าง ธรรมชาติของสัตว์ หรืออาศัยสัญชาตญาณที่มีอยู่ในตัวนั้น ส่วนคนนั้นนอกจากความรู้ที่ได้รับมา ตามธรรมชาติแล้ว ยังมีสติปัญญาที่จะค้นคว้าหา ความรู้สืบต่อกันมาแต่บรรพบุรุษมีตำราเป็น อันมาก ซึ่งได้เขียนไว้ให้คนชั้นหลังได้เรียนรู้ถึง วิชาการและขนบธรรมเนียมประเพณีอันชอบ ด้วยศีลธรรม ปัญญา นี้แหละเป็นสิ่งที่สำคัญที่คน จะต้องนำไปใช้ในทางที่ดีที่ชอบ ประกอบกับตำรา และขนบธรรมเนียมประเพณีอันมีมาแต่โบราณ-กาลนั้น แต่ถ้าเอาปัญญาไม่ใช้ในทางที่มีขอบ ปราศจากศีลธรรม คนก็จะเลวกว่าสัตว์...”

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

9 กรกฎาคม 2502

“...วิธีจะนำเอาวิชาความรู้ไปใช้ประโยชน์ จะต้องอาศัยสิ่งใดบ้างแล้วก็เห็นว่าสิ่งที่สำคัญที่สุด อย่างหนึ่งคือภาษา การได้มาซึ่งวิชาความรู้ ต้อง อาศัยภาษา การนำวิชาความรู้ไปใช้ก็ย่อมต้อง อาศัยภาษาอีกเช่นเมื่อจะให้ปฏิบัติการใดก็ต้อง ออกคำสั่งเป็นต้น

ในปัจจุบันนี้ปรากฏว่าได้มีการใช้ถ้อยคำออกจะฟุ่มเฟือย และไม่ตรงกับความหมายอันแท้จริงอยู่เนืองๆ ทั้งออกเสียงก็ไม่ถูกต้องตามอักขรวิธี ถ้าปล่อยให้เป็นไปดังนี้ ภาษาของเราก็มีแต่ทรุดโทรม ชาติไทยเรามีภาษาของเราใช้เองเป็นสิ่งอันประเสริฐอยู่แล้ว เป็นมรดกอันมีค่าตกทอดมาถึงเราทุกคน จึงมีหน้าที่จะต้องรักษาไว้ ฉะนั้นจึงขอให้บรรดานักคิดและนักปฏิบัติ ตลอดจนครูบาอาจารย์ได้ช่วยกันรักษาและส่งเสริมภาษา ซึ่งเป็นอุปกรณ์และหลักประกันเพื่อความเจริญวัฒนาของประเทศชาติ....."

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

18 เมษายน 2503

"...ข้าพเจ้าขอแสดงความหวังว่า นิสิตที่สำเร็จการศึกษา ซึ่งนับวันจะทวีจำนวนมากขึ้น เมื่อออกจากมหาวิทยาลัยไปแล้ว ควรจะได้เตรียมตัวให้พร้อมในอันที่จะไปดำเนินงานอาชีพของตนรูปใด เพราะมหาวิทยาลัยก็ได้ประสาทวิชาทุกสาขาให้แล้ว ประการหนึ่งเป็นที่ทราบกันอยู่แล้วว่า เศรษฐกิจของประเทศไทยเราขึ้นอยู่กับเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ ฉะนั้นท่านจะต้องระลึกถึงภาระอันสำคัญยิ่งนี้อยู่เสมอ และช่วยกันฟื้นฟูเกษตรกรรมของประเทศให้เจริญก้าวหน้าไปโดยรวดเร็ว..."

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

23 กุมภาพันธ์ 2504

"...การศึกษาเล่าเรียนเป็นเรื่องที่ไม่มีที่สิ้นสุด ผู้ปรารถนาความเจริญในการประกอบกิจการงานจะต้องหมั่นเอาใจใส่แสวงหาความรู้ให้

เพิ่มพูนอยู่เสมอ มิฉะนั้นจะกลายเป็นผู้ที่ล้าสมัย หล่นสมรรถภาพไป..."

วิทยาลัยวิชาการศึกษา ปัจจุบัน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

14 ธันวาคม 2504

"...ทุกคนจะต้องบำเพ็ญตนเป็นผู้ที่สนใจในวิชาการโดยไม่หยุดยั้ง เพื่อรักษาเกียรติแห่งความเป็นบัณฑิตตลอดไป และในฐานะที่เป็นครู อาจารย์จะต้องมีอยู่ในหลักแห่งศีลธรรม รวมทั้งความสำนึกรับผิดชอบในหน้าที่ ให้สมกับเป็นผู้ที่ได้รับการไว้วางใจจากผู้ปกครองของนักเรียน..."

มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ ปัจจุบัน มหาวิทยาลัยมหิดล

6 เมษายน 2505

"...ขอให้ทุกคนที่จะออกไปปฏิบัติหน้าที่ตามวิชาชีพของตนพึงระลึกไว้เป็นนิรันดร์ถึงอุดมคติอันสูง คือการมุ่งหน้าจะบำบัดทุกข์ของผู้ป่วย ไข้ด้วยเมตตาจิต อาริอารอบเหนือสิ่งอื่นใด และพยายามชวนหาความรู้ใหม่ๆ เพิ่มเติมไว้เสมอ ความเจริญรุ่งเรืองก็จะบังเกิดแก่ตน เป็นเกียรติแก่มหาวิทยาลัยนี้ตลอดไป..."

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5 กรกฎาคม 2505

"...ความรอบคอบเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง บัณฑิตผู้สำเร็จการศึกษาไปแล้วจะทำการสิ่งใด ให้พิจารณาให้รอบคอบเสียก่อน อย่าทะนงตัวว่าเราเป็นบัณฑิตแล้ว เราต้องเก่งกว่า ฉลาดกว่าผู้

อื่น อย่าลืมนะว่า ฉลาดแต่อย่างเดียวนั้นไม่พอ ต้องเฉลียวด้วย ต้องทั้งเฉลียวและฉลาด... อย่าทะนงตัวว่าวิเศษกว่าผู้อื่น...อย่าอวดเก่งเกินไป จะทำการสิ่งใดจงไตร่ตรองให้รอบคอบ..."

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

25 กรกฎาคม 2506

"...การทำงานนั้นมีความสำคัญอยู่อย่างหนึ่ง คือจะต้องมีน้ำใจรักงาน จึงจะดำเนินไปโดยสะดวกเรียบร้อยได้ ขอเตือนว่าผู้ที่เข้าทำงาน เมื่อทำใหม่ๆ มักจะประสพอุปสรรคอยู่เสมอ อุปสรรคเหล่านี้อาจเกิดขึ้น เพราะติดขัดในเรื่องระเบียบวิธีการก็ได้ บางทีเห็นงานบางอย่างบกพร่องไม่อยู่กับร่องกับรอย ไม่เห็นตรงกับวิชาที่ได้เรียนมา หรือมีความเห็นขัดแย้งกับผู้ที่ร่วมงาน ทำให้คิดอยากจะแก้ไขปรับปรุงแต่ก็ยากที่จะทำได้อุปสรรคเหล่านี้ทำให้หมดความกระตือรือร้นที่จะทำ ทั้งๆ ที่อยากทำ เป็นเหตุให้เกิดความท้อแท้ หมดกำลังใจที่จะทำต่อไป ความจริงงานทุกอย่างถ้าทำด้วยน้ำใจรัก ย่อมมีทางสำเร็จและได้ผลดี เมื่อพบอุปสรรคใดๆ อย่าเพิ่งท้อแท้จะหมดกำลังใจง่าย ๆ จงตั้งใจให้ดี คิดหาทางที่จะแก้ไขผ่อนคลายอุปสรรคต่างๆ ด้วยเหตุผลและหลักวิชา ไตร่ตรองด้วยความสุขุมรอบคอบและเยือกเย็น งานก็จะลุล่วงไปได้ด้วยดี การทำงานด้วยน้ำใจรักต้องหวังผลงานนั้นเป็นสำคัญ แม้จะไม่มีใครรู้ ใครเห็นก็ไม่น่าวิตก เพราะผลสำเร็จนั้นจะเป็นประจักษ์พยานที่มั่นคง ที่พูดเช่นนี้เหมือนกับสอนให้ปิดทองหลังพระ การปิดทองหลังพระนั้น เมื่อถึงคราวจำเป็นก็ต้องปิด ว่าที่จริงแล้วคนโดยมากไม่ค่อยชอบปิดทองหลังพระกันนัก เพราะนึกว่า

ไม่มีใครเห็น แต่ถ้าทุกคนพากันปิดทองแต่ข้างหน้า ไม่มีใครปิดทองหลังพระเลย พระจะเป็นพระที่งามบริบูรณ์ไม่ได้..."

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2 กรกฎาคม 2507

"...การที่ท่านสามารถเล่าเรียนวิชาชั้นสูงจนบรรลุ ความมุ่งหมายได้นี้ถือได้ว่าเป็นนอกจากมีสติปัญญาดีแล้ว ท่านยังมีความตั้งใจจริงและมีความเพียร รู้จักเหตุผลด้วยคุณสมบัติเหล่านั้น เป็นปัจจัยช่วยให้ท่านผ่านก้าวสำคัญของชีวิตไปได้แล้วก้าวหนึ่ง ในวันนี้ ขอให้รักษาไว้ให้ดี

ในปัจจุบันนี้พลเมืองของชาติเพิ่มขึ้นกว่าแต่ก่อนมากมาย ก็ต้องมีผู้มีความรู้มาช่วยเร่งรัดปรับปรุงและขยายงานทุกด้านให้ทันกับความต้องการที่เพิ่มขึ้นอยู่ทุกขณะ นอกจากนั้นทุกคนก็ต้องการความเจริญก้าวหน้า อยากจะยกมาตรฐานความเป็นอยู่ของประชาชนให้สูงขึ้น ก็ยังต้องการผู้มีความสามารถในด้านต่างๆ มาเป็นกำลังช่วยเหลือเป็นทวีคูณ..."

"...ผู้เข้าทำงานใหม่มักประสพอุปสรรคต่างๆ เสมอ แต่ถ้าทำด้วยน้ำใจรักและหวังผลงานเป็นสำคัญแล้ว ก็ย่อมมีทางคลี่คลายความติดขัดได้ทุกอย่าง รวมทั้งปัญหาในการประสานงานด้วย ขอให้บัณฑิตใหม่ระลึกไว้ว่า วิชาความรู้ที่มีอยู่กับตัวนั้นจะเกิดประโยชน์ได้ก็ต่อเมื่อรู้จักประสานงาน คือ รู้จักติดต่อกับผู้อื่นกับบัณฑิตด้วยกัน กับผู้ที่ทำงานอยู่ก่อนและช่วยเหลือผู้ที่มาภายหลังด้วย ก็จะช่วยให้สามารถทำงานด้วยกันได้โดยราบรื่น บังเกิดผลดีแก่ประเทศชาติเป็นส่วนรวม..."

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

9 กรกฎาคม 2507

“...เศรษฐกิจของเราขึ้นอยู่กับเกษตรกรรมมาแต่ไหนแต่ไรแล้ว รายได้ของประเทศที่ได้มาใช้สร้างความเจริญด้านต่าง ๆ เป็นรายได้จากการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ จึงอาจกล่าวได้ว่า ความเจริญของประเทศต้องอาศัยความเจริญของการเกษตรเป็นสำคัญ และงานทุก ๆ ฝ่ายจะดำเนินก้าวหน้าไปได้ก็เพราะการเกษตรของเราเจริญ...”

มหาวิทยาลัยศิลปากร

12 ตุลาคม 2507

“...ศิลปะเป็นเครื่องแสดงเรื่องราวของมนุษยชาติอย่างสำคัญอย่างหนึ่ง ประเทศที่เจริญแล้วย่อมยกย่องและอุดหนุนเกื้อกูลการศึกษา ค้นคว้าวิชาด้านนี้เสมอด้วยวิชาอื่นๆ และย่อมมีสถานศึกษาชั้นสูงเพื่อการนี้อยู่ทั่วกัน การที่ทางมหาวิทยาลัยศิลปากร พยายามปรับปรุงขยายกิจการของมหาวิทยาลัยให้เจริญขึ้นเป็นลำดับจนเป็นปีกแผ่นมั่นคงได้เช่นนี้ จึงเป็นที่น่าอนุโมทนา และน่าจะได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างยิ่ง

“...ในบัดนี้ ท่านทั้งหลายก็ได้รับปริญญาทางศิลปะแล้ว จึงควรจะคำนึงถึงความเป็นศิลปิน ซึ่งหมายถึงความสามารถตามธรรมชาติ ที่จะเห็นความงามและคิดถึงความงาม เมื่อเกิดความคิดแล้วก็ต้องอาศัยวิชาความรู้หรือเทคนิค เช่น วิชาช่าง เป็นต้น จึงจะแสดงออกมาเป็นจิตรกรรม ปฏติมากรรม หรือศิลปกรรมในลักษณะอื่นๆ ได้ ท่านทั้งหลายจะออกไปมีหน้าที่การงานเกี่ยวข้องกับศิลปะโดยตรง ควรจะได้ตระหนักว่าต้องฝึกฝนทั้งความเป็นศิลปิน ทั้งวิชาช่างของท่านพร้อม

กันไปท่านจะทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์และสามารถรักษามาตรฐานศิลปะของชาติไว้สืบไปได้...”

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

27 ตุลาคม 2508

“...ทุกวันนี้ เรากำลังมีภาระที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเร่งกระทำอย่างหนึ่ง คือการพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าขึ้นทุกๆ ด้าน ภาระนี้เป็นภาระหนัก ต้องอาศัยปัจจัยประกอบกันหลายอย่าง เช่น ความสงบสุขของบ้านเมือง กำลังทรัพย์ กำลังคน โดยเฉพาะผู้มีความรู้ความสามารถในการทำงาน และผู้บัญชางานที่ดีด้วย บัดนี้คิดทั้งหลายเป็นผู้มีความรู้สูง ย่อมเหมาะที่จะเป็นหัวหน้าผู้บัญชางานต่อไป ขอให้ท่านตั้งใจใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์ในการพัฒนาบ้านเมือง และทำตัวเป็นผู้นำและเป็นตัวอย่างที่ดีในการทำงาน...”

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

30 มิถุนายน 2509

“...ข้าพเจ้าเชื่อว่าผู้ที่เรียนสำเร็จแล้วนี้ ล้วนเป็นผู้มีความรู้ดี มีความคิดก้าวหน้า รักความเจริญและรู้จักรับผิดชอบเป็นอย่างดีด้วยกันทั้งสิ้น ท่านทั้งหลายได้ตั้งปณิธานเป็นอุดมคติไว้แล้วที่จะใช้ความรู้ทำงานให้บังเกิดผลสำเร็จและประโยชน์อย่างแท้จริง เพื่อให้ประเทศชาติก้าวหน้ามั่นคง ท่านต้องรักษาอุดมคติของท่านนี้ไว้อย่างหนักแน่น หมั่นระลึกถึงอย่าให้ขาดและต้องปฏิบัติตามโดยเคร่งครัด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเล็กหรือเรื่องใหญ่หรือ ในกรณีใดๆ เมื่อท่านทั้งหลายมีความรู้ความสามารถดำเนินชีวิตและ

ปฏิบัติหน้าที่การทำงานด้วย อุดมคติเช่นนี้ ท่านจะต้องมีความสำเร็จในชีวิตโดยไม่ต้องสงสัย...”

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (คณะแพทยศาสตร์)
7 มีนาคม 2510

“...ท่านทุกคนได้สำเร็จวิชาชั้นสูงแล้ว นับว่าเป็นผู้ที่ชาติบ้านเมืองต้องการขอได้ตระหนักในข้อนี้และจงตั้งใจทำงานในหน้าที่โดยเต็มความสามารถ เพื่อนำความเจริญให้แก่การแพทย์และการพยาบาลของประเทศเรา เพราะงานด้านนี้ยังจะต้องปรับปรุงส่งเสริม และขยายออกอีกมาก จงยึดตรงต่อวิชาชีพของท่าน ต่อผู้ป่วยและต่อผู้ร่วมงานหมั่นศึกษาค้นคว้าหาความรู้ความชำนาญให้เกิดความก้าวหน้าอยู่เสมอเป็นนิสัย ก็สำคัญอีกประการหนึ่งซึ่งจะต้องนับเป็นหน้าที่ของแพทย์ด้วยในสถานการณ์ปัจจุบันนี้ คือการเข้าถึงประชาชน ท่านจะต้องช่วยบำบัดบรรเทาทุกข์ให้แก่ประชาชนโดยทั่วถึง ไม่ว่าจะเป็นไปในท้องถิ่นใด และกาลเวลาใด ขอให้เตรียมจิตใจให้พร้อมเพื่อปฏิบัติหน้าที่นี้ และจงเชื่อมั่นว่า การทำประโยชน์และความเจริญแก่ส่วนรวมนั้นย่อมเป็นประโยชน์และความเจริญของตนด้วยเสมอ”

มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ ปัจจุบัน มหาวิทยาลัยมหิดล
6 เมษายน 2510

“การเข้าถึงประชาชน ท่านจะต้องช่วยบำบัดบรรเทาทุกข์ให้แก่ประชาชนโดยทั่วถึง ไม่ว่าจะเป็นท้องถิ่นใด และกาลเวลาใด ขอให้เตรียมจิตใจให้พร้อมเพื่อปฏิบัติหน้าที่นี้และจงเชื่อมั่นว่า การทำประโยชน์และความเจริญแก่ส่วนรวมนั้น

ย่อมเป็นประโยชน์และความเจริญของตนด้วยเสมอ...”

วิทยาลัยการศึกษา ประสานมิตร ปัจจุบัน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
12 ธันวาคม 2510

“...งานด้านการศึกษาเป็นงานสำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของชาติ เพราะความเจริญและความเสื่อมของชาตินั้นขึ้นอยู่กับการศึกษาของพลเมืองเป็นข้อใหญ่ ตามข้อเท็จจริงที่ทราบกันดีแล้วขณะนี้บ้านเมืองของเรามีพลเมืองเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งมีสัญญาณบางอย่างเกิดขึ้นด้วยว่าพลเมืองของเราบางส่วน เสื่อมลงไปในความประพฤติก่อและจิตใจ ซึ่งเป็นอาการที่น่าวิตก ถ้าหากยังคงเป็นอยู่ต่อไปเราอาจจะเอาตัวไม่รอด ปรากฏการณ์เช่นนี้ นอกจากเหตุอื่นแล้ว ต้องมีเหตุมาจากการจัดการศึกษาด้วยอย่างแน่นอนเราต้องจัดงานด้านการศึกษาให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น...”

มหาวิทยาลัยขอนแก่น
16 ธันวาคม 2511

“...ความสำเร็จทั้งนี้ เป็นผลของความตั้งใจจริงและความอุตสาหะพยายามของท่านทุกๆคนจะภูมิใจ ข้าพเจ้าพอใจมากที่สุดที่ทุกคนให้คำมั่นสัญญาจะตั้งตนเป็นคนดี จะรักษาเกียรติและหน้าที่ และจะถือประโยชน์ของชาติบ้านเมืองยิ่งกว่าประโยชน์ส่วนอื่น คำสัญญานี้มีความหมายอันลึกซึ้ง หนักแน่น และสำคัญมาก จึงขอให้ท่านทำความเข้าใจในถ้อยคำของท่านให้ถ่องแท้ว่าเป็นข้อผูกมัดที่ท่านจะต้องปฏิบัติให้มั่นคงโดยตลอด การที่บัณฑิตรุ่นนี้ จำนวนมากออกมารับ

ราชการในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แสดงให้เห็นแล้วว่า ได้พิจารณาเห็นความสำคัญของชาติด้านเมืองและประโยชน์ส่วนรวม ขอให้พยายามใช้วิชาการให้เป็นประโยชน์ให้มากที่สุด และตั้งใจปฏิบัติหน้าที่การงานทุกอย่างให้สำเร็จ ด้วยความสุจริตใจต่อตนเอง ต่อส่วนรวม และต่อประเทศชาติ ทุกคนจะได้มีความสำเร็จในชีวิต และทั้งจะได้ปฏิบัติตามคำมั่นสัญญาโดยครบถ้วน...”

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

18 ธันวาคม 2512

“...การพึ่งตนเองนั้นขึ้นอยู่กับสมบัติประจำตัวบุคคลสองอย่างคือ ความสามารถนำวิชาการที่ได้ศึกษามาใช้ในการปฏิบัติงานอย่างหนึ่ง ความฉลาดที่จะวินิจฉัยให้เห็นทางเสื่อมทางเจริญพร้อมทั้งทางที่จะให้พ้นความเสื่อมดำเนินไปให้ถึงความเจริญอีกประการหนึ่ง...”

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

10 กรกฎาคม 2513

“...ความเจริญของประเทศชาติเป็นความเจริญของส่วนรวม ซึ่งเกิดจากผลงานหรือผลของการกระทำของคนทั้งชาติถือได้ว่า ทุกคนแบ่งหน้าที่กันทำประโยชน์ให้แก่ชาติ ตามความถนัดและความสามารถและต่างคนต่างก็ได้เกื้อกูลกันและกัน ไม่มีผู้ใดจะอยู่ได้ และทำงานให้แก่ประเทศชาติได้โดยลำพังตนเอง...”

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

16 กรกฎาคม 2513

“...งานพัฒนาบ้านเมืองนั้น ต้องอาศัยบุคคลสองประเภท คือนักวิชาการกับผู้ปฏิบัติ นักวิชาการเป็นผู้วางโครงการเป็นผู้นำเป็นผู้ชี้ทางเป็นที่ปรึกษาของผู้ปฏิบัติ ส่วนผู้ปฏิบัติเป็นผู้ลงมือลงแรงกระทำงาน งานจะได้ผลหรือไม่เพียงไร ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลสองฝ่ายนี้ ถ้ามีความเข้าใจและร่วมงานกันก็ไม่มียุทธศาสตร์ได้ผลงานเต็มเม็ดเต็มหน่วย แต่ถ้าหากไม่เข้าใจกันก็เกิดอุปสรรคล่าช้า ซึ่งมักปรากฏอยู่เสมอและจำเป็นจะต้องแก้ไข...”

มหาวิทยาลัยศิลปากร

12 ตุลาคม 2513

“...งานด้านการศึกษาศิลปและวัฒนธรรมนั้น คืองานสร้างสรรค์ความเจริญทางปัญญาและทางจิตใจ ซึ่งเป็นทั้งต้นเหตุ ทั้งองค์ประกอบที่ขาดไม่ได้ของความเจริญด้านอื่นๆ ทั้งหมด และเป็นปัจจัยที่จะช่วยให้เรารักษาและดำรงความเป็นไทยไว้ได้สืบไป...”

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

19 พฤศจิกายน 2513

“...การตั้งสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์นั้นขึ้นได้สำเร็จเป็นสถาบันการศึกษาชั้นสูงเพื่ออบรมวิชาเศรษฐกิจ ตลอดจนวิชาการบริหารสำหรับผู้ที่จะมีหน้าที่พัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ นับเป็นความสำเร็จที่น่ายินดีอย่างยิ่ง

ท่านทั้งหลายที่สำเร็จการศึกษาจากสถาบันแห่งนี้ เป็นผู้ที่เชื่อได้ว่ามีความรู้ ความสามารถสูง จึงเป็นที่หวังของคนไทยทั้งชาติรวมทั้งของข้าพเจ้าด้วย ที่จะได้อาศัยความรู้ ความคิด สติปัญญา และความสามารถ ในอันที่จะนำพาประเทศชาติให้ก้าวไปสู่ความมั่นคง และความสมบูรณ์พูนสุข ขอให้ท่านรับหน้าที่อันมีเกียรตินี้ด้วยความมั่นใจ ตั้งใจ และบริสุทธิ์ใจ แล้วร่วมกันปฏิบัติหน้าที่น้อยใหญ่ให้ลุล่วงไปด้วยความขยันหมั่นเพียร และด้วยความสุจริตเที่ยงตรงต่อตนเอง และต่อประชาชน..."

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

16 กรกฎาคม 2514

"...การกระทำใดๆ ควรจะได้ทำด้วยเหตุผลให้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของงาน เพราะจะช่วยให้งานสำเร็จลุล่วงไปได้โดยถูกต้อง เที่ยงตรงและรวดเร็ว นอกจากนั้น จะต้องทำด้วยความสุจริต ไม่เบียดเบียนเบียดบัง หรือละเมิดผู้อื่น ซึ่งจะทำให้ปลอดภัยจากความลำบากยากแค้น และความวิบัติทั้งปวง..."

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

13 กรกฎาคม 2515

"...ในยามที่ประเทศชาติของเรากำลังพัฒนาในกิจการทุกด้านเช่นนี้ โอกาสย่อมมีสำหรับท่านเสมอ จึงไม่เป็นปัญหาอย่างใด ในข้อที่ไม่ได้ใช้ความรู้ความสามารถให้เป็นประโยชน์ ข้อที่จะเกิดเป็นปัญหาขึ้นได้นั้นอยู่ที่ว่า เมื่อได้เข้าปฏิบัติงานแล้ว ท่านอาจมีความรู้สึกที่ไม่สามารถจะใช้วิชาความรู้ได้เต็มที่ แล้วเกิดรู้สึก

ท้อถอย เข้าใจผิดแตกแยกกับผู้อื่น ซึ่งที่สุดจะกลายเป็นอุปสรรคขัดขวางมิให้การพัฒนาประเทศดำเนินไปโดยราบรื่นได้ แต่ทุกคนจึงควรจะได้เตรียมตัวป้องกันและแก้ไขปัญหานี้ไว้..."

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า

18 ตุลาคม 2515

"...เท่าที่ได้ทราบความมุ่งหมายและกิจการสถาบันตามรายงานของอธิการบดีแล้วรู้สึกว่าการทรงศึกษาธิการได้ตกลงดำเนินการในเรื่องปรับปรุงขยายการศึกษาด้านวิชาช่างไปได้โดยถูกต้องและเหมาะสม เพราะการตั้งสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า จะทำให้ได้ครูช่างระดับปริญญาสำหรับสอนในโรงเรียน และวิทยาลัยการช่างเพิ่มขึ้น และทำให้มาตรฐานของช่างที่สำเร็จออกมาจากโรงเรียนการช่างสูงขึ้นตามความต้องการสำหรับการพัฒนาประเทศต่อไป

"...สถาบันนี้มาจากวิทยาลัยการช่างชั้นสูงหลายแห่ง ซึ่งมีฐานะเป็นปึกแผ่นมั่นคงอยู่ก่อนแล้วเมื่อมารวมกันก็น่าที่จะมั่นคงยิ่งขึ้น และมีกำลังในการปฏิบัติงานมากขึ้น ทุกๆ หน่วยงานควรจะได้รักษาประสิทธิภาพของตนไว้ และหันหน้าเข้าประสานงานกันโดยใกล้ชิดทุกฝ่ายให้กิจการส่วนรวมของสถาบันดำเนินก้าวหน้าไปอย่างพร้อมเพรียงและบรรลุจุดประสงค์ที่วางไว้อย่างครบถ้วน

ส่วนผู้ที่เรียนสำเร็จแล้วนั้นแต่ละคนย่อมมีความรู้ความสามารถเป็นอย่างดี เชื่อว่าจะทำประโยชน์ในทางของตนๆ ต่อไปได้มาก เพราะมีช่องทางมีโอกาสเปิดรออยู่อย่างกว้างขวาง ขอให้ตั้งใจทำงานกันจริงๆ ด้วยความกระตือรือร้น ด้วย

ความอุตสาหะพยายาม และด้วยความมุ่งมั่นหมายที่สูง แล้วทุกคนจะได้รับความสำเร็จความก้าวหน้าตามที่ปรารถนาทุกประการ...”

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

12 กรกฎาคม 2516

“...ทุกคนมีความมุ่งหวังอันสูงในชีวิต จึงได้ขวนขวายและอุตสาหะพากเพียรศึกษาวิชาการชั้นสูงจนสำเร็จได้ชื่อว่าเป็นผู้มีเกียรติที่มีการศึกษาดี คือได้รับความยกย่องว่ามีความรู้ ความคิดอันเจริญเต็มที่ การที่มีการศึกษาสมบูรณ์แล้วนี้ ทำให้แต่ละคนหลีกเลี่ยงไม่ได้จากความรับผิดชอบที่จะต้องใช้ความรู้สติปัญญาของตนให้เป็นประโยชน์ และเป็นความเจริญวัฒนาแก่บ้านเมืองและส่วนรวม ดังนั้นเมื่อท่านได้ออกไปร่วมงานของชาติในสาขาใดวงใดก็ตามควรจักได้ตั้งความประสงค์และความเพียรพยายามอันแน่วแน่มั่นคงไว้ ที่จะสร้างสรรค์สิ่งที่ท่านได้พิจารณาเห็นชัดแจ้งชัดว่า จะเป็นประโยชน์ และความเจริญอันไพศาลยั่งยืน เพื่อเป็นความสำเร็จ เป็นความภาคภูมิใจที่แท้จริงในชีวิต อย่างน้อยที่สุด เมื่อได้กระทำงานด้วยวิชาการ ด้วยความรอบคอบ ด้วยความคิดสติปัญญาโดยครบถ้วนแล้ว ก็จะได้รับอันสูงส่ง คือความมั่นใจ ที่การลงทุนลงแรงประกอบกรณียกิจของท่านจะบังเกิดผลที่พึงประสงค์ไม่เป็นหมัน...”

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

11 กรกฎาคม 2517

“...การศึกษาชั้นอุดม กล่าวโดยย่อ คือ การฝึกฝนสร้างเสริมความสามารถและความเจริญงอกงามในวิทยาการส่วนหนึ่ง ในวิธีใช้ความคิดส่วนหนึ่ง ซึ่งเมื่อรวมกันเข้าแล้ว จะยังผลให้บุคคลมีความสามารถเต็มที่อาจนำเอาวิทยาการทั้งปวงไปใช้ได้อย่างถูกต้องและบังเกิดประโยชน์อันสมบูรณ์ วิทยาการกับความคิดจึงเป็นปัจจัยสำคัญคู่กัน จำเป็นต้องใช้ประกอบกัน และหากจะพิจารณาให้ลึกลงไปก็จะได้เห็นว่าความคิดเป็นตัวนำวิชาการเพราะต้องมีความคิดก่อนจึงจะใช้วิชาการได้ ดังนั้นจะต้องใช้ความคิดโดยอิสระอย่างกว้างขวางจึงจะทำงานได้สุดฝีมือ

อันการคิดโดยอิสระนั้น ทุกวันนี้คนบางส่วนมักเข้าใจว่า คือการคิดให้ผิดแปลกแตกต่างจากคนอื่น ๆ ความเข้าใจเช่นนั้นยังไม่ถูกแท้ จุดประสงค์สำคัญโดยตรงของการคิด คือคิดให้ออกคิดให้เห็นชัดแจ้งว่าอะไรเป็นอะไร สมมุติว่าจะคิดหาทางปฏิบัติสำหรับการหนึ่งการใดก็ต้องคิดให้แยบคายอย่างละเอียดรอบคอบ ประกอบด้วยเหตุผล จนเห็นแจ้งถึงจุดหมายอันถูกต้องเที่ยงตรงของการที่จะทำนั้น รวมทั้งวิถีทางปฏิบัติครบทุกชั้น ทุกตอนด้วย เป็นความจริงที่การคิดดังนี้อาจเป็นการซ้ำกับของผู้อื่นบ้าง แต่เชื่อว่าจะช่วยให้บรรลุประโยชน์อันพึงหวังได้แน่นอน ส่วนวิธีคิดที่มีจุดมุ่งหมายจะให้แปลกแตกต่างจากผู้อื่นเป็นที่ตั้งแต่อย่างเดียวนั้นก็ทำได้เหมือนกัน แต่เกรงว่าจะไม่ทำให้เกิดประโยชน์อันใดขึ้นมา นอกจากความแปลกประหลาด ที่มุ่งหมายไว้แต่ต้นนั้นประการเดียว...”

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

20 ธันวาคม 2517

“...การที่คนทุกคนจะมีโอกาสเจริญก้าวหน้ามีความสุขความสำเร็จแท้จริงได้นั้น ชาติบ้านเมืองและส่วนรวม อันเป็นที่กำเนิดที่อาศัยจะต้องมีความมั่นคงเป็นปึกแผ่นปราศจากภัยอันตรายคุกคามเป็นเบื้องต้นก่อน หากไม่ระงับอยู่ในสภาพที่ต้องถูกอิทธิพลของผู้อื่นครอบงำ จะไร้ความเป็นไท ไร้อิสรภาพทุกอย่าง ทุกคนจึงต้องพิจารณาให้เข้าใจแน่ชัดว่า ในเหตุที่จะต้องร่วมกันทำงานเพื่อชาติบ้านเมือง แล้วถือเหตุนี้เป็นจุดมุ่งหมายในการทำงานและในชีวิต

บัณฑิตทั้งหลายเป็นผู้มีขีดความสามารถสูงในการปฏิบัติงาน ในการสร้างเสริมความรู้ ความคิด และศรัทธา สมควรอย่างยิ่งที่จะรับเป็นภาระในอันที่จะใช้สติปัญญาความรู้ความสามารถ ประสมประสานกันโดยพร้อมเพรียง ทั้งในการปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ ของชาติ และในการปลูกฝังความคิดความเชื่อที่ถูกต้อง ให้เกิดในประชาชาติไทยอย่างกว้างขวางหนักแน่น จักได้สามารถจรรโลงประเทศชาติของเราให้ดำรงวัฒนาตลอดไป...”

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

10 กรกฎาคม 2518

“...ในการที่ผู้สำเร็จการศึกษา จะออกไปเริ่มต้นการทำงาน ซึ่งเป็นภาระสำคัญอีกขั้นหนึ่งต่อไปนั้น จำเป็นจะต้องมีจุดหมายในชีวิตที่ถูกต้องและสมควร สำหรับยึดถือเป็นเบื้องต้นจึงจะช่วยให้ได้ผลสำเร็จ อันควรพึงพอใจ จุดหมายสำคัญนั้น ได้แก่ความเจริญก้าวหน้าและความ

ผาสุกอันแท้จริงของแต่ละคน ซึ่งเมื่อประกอบเข้าด้วยกันแล้ว จะสามารถอำนวยผลดีและก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่สังคมและประเทศชาติโดยส่วนรวมอย่างไพศาล

ความสุข ความเจริญอันแท้จริงนั้น หมายถึงความสุขความเจริญที่บุคคลแสวงหามาได้ด้วยความเป็นธรรมทั้งในเจตนาและการกระทำ ไม่ใช่ได้มาด้วยความบังเอิญหรือด้วยการแก่งแย่งเบียดบังมาจากผู้อื่น ความเจริญที่แท้มีลักษณะเป็นการสร้างสรรค์ เพราะอำนวยความสะดวกนี้ถึงผู้อื่นและส่วนรวมด้วย ตรงกันข้ามกับความเจริญอย่างเท็จเทียมที่เกิดขึ้นมาด้วยความประพฤติไม่เป็นธรรมของบุคคล ซึ่งมีลักษณะเป็นการทำลายล้าง เพราะให้โทษบ่อนเบียนทำลายผู้อื่นและส่วนรวม การบ่อนเบียนทำลายนั้น ที่สุดก็จะกลับมาทำลายตน ด้วยเหตุที่เมื่อส่วนรวมถูกทำลายเสียแล้ว ตนเองก็จะยืนตัวอยู่ไม่ได้จะต้องล้มจมลงไป ดังนั้นข้าพเจ้าจึงได้นำเรื่องนี้มาปรารภในโอกาสนี้ เพื่อให้ทุกคนเล็งเห็นถ่องแท้ว่าความผาสุกที่แท้กับไม่แท้ของบุคคลอยู่ที่ไหนและนำมาพิจารณาดำเนินชีวิตและการงานได้โดยถูกต้อง...”

มหาวิทยาลัยศิลปากร

25 พฤศจิกายน 2518

“...จุดมุ่งหมายที่สำคัญที่สุดนั้น ข้าพเจ้าไม่เห็นสิ่งใดที่จะยิ่งไปกว่าชาติบ้านเมือง และการที่จะดำรงรักษาเสริมสร้างบ้านเมืองให้เป็นปึกแผ่น มีความผาสุกร่มเย็น เพราะบ้านเมืองที่มั่นคงนั้นเป็นรากฐานที่แข็งแรงและประเสริฐสุดสำหรับรองรับบุคคลให้บุคคลสามารถคิดอ่านนำเอาศิลปวิทยาการทั้งปวงมาใช้ให้เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนเอง ทั้งแก่ส่วนรวมได้ ด้วยความมั่นใจ

และปลอดภัย แม้ปรารถนาจะแผ่ขยายวงกว้าง ไกลออกไปให้เป็นประโยชน์ถึงชาวโลกด้วยก็ย่อมทำได้เต็มภาคภูมิ แต่ถ้าไม่ยึดมั่นในประเทศชาติ ปลดปล่อยให้ประเทศชาติหมดความมั่นคง บุคคลก็ จะไม่มีโอกาส ไม่มีหนทางที่จะใช้ความรู้ความคิด วิทยาการให้เป็นประโยชน์อย่างใดแก่ผู้ใดตามความ มุ่งหมายได้เลย...”

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

19 กุมภาพันธ์ 2519

“...ปัจจัยสำคัญที่สุดประการหนึ่งทั้งของ ชีวิตและส่วนรวม คือ การศึกษาซึ่งเป็นรากฐาน ส่งเสริมความเจริญมั่นคงเกือบทุกอย่างในบุคคล และประเทศชาติ

“...การพัฒนาให้ประชาชนทั่วไปมีความ อยู่ดีกินดี มีความมั่นคงด้วยการให้การศึกษ การศึกษาเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนา บุคคลให้มีคุณภาพให้เป็นทรัพยากรทางปัญญาที่ มีค่าของชาติ...”

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

8 กรกฎาคม 2520

“...การที่จะทำงานให้สัมฤทธิ์ผลที่พึง ปรารถนา คือที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรมด้วย นั้นจะอาศัยความรู้แต่เพียงอย่างเดียวมิได้ จำเป็นต้องอาศัยความสุจริต ความบริสุทธิ์ใจ และ ความถูกต้องเป็นธรรม ประกอบด้วย เพราะเหตุ ว่าความรู้มันเป็นเหมือนเครื่องยนต์ ที่ทำให้ ยวดยานเคลื่อนไปได้ประการเดียว ส่วนคุณธรรม ดังกล่าวแล้วเป็นเหมือนพวงมาลัยและหางเสือ

ซึ่งเป็นปัจจัยที่นำพาให้ยวดยานดำเนินไปถูกทาง ด้วยความสวัสดิ คือปลอดภัยจนบรรลุถึงจุดหมาย ที่พึงประสงค์ ดังนั้น ในการที่จะประกอบกิจการงาน เพื่อตนเพื่อส่วนรวมต่อไป ขอให้ทุกคนสำนึกไว้ เป็นนิตย์โดยตระหนักว่า การงาน สังคม และ บ้านเมืองนั้น ถ้าขาดผู้มีความรู้เป็นผู้บริหาร ดำเนินการ ย่อมเจริญก้าวหน้าไปได้โดยยาก แต่ ถ้างานใด สังคมใด และบ้านเมืองใดก็ตามขาด บุคคลผู้มีความรู้และมีความสุจริตแล้วจะดำรงอยู่ มิได้เลย...”

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

14 กรกฎาคม 2520

“...งานที่ทำนั้นปรกติมิใช่งานที่จะทำ คนเดียว หากเป็นงานส่วนรวมซึ่งจะต้องจัดสรร กันทำตามความถนัด และความรู้ความสามารถ คนละส่วนละตอน เมื่อนำเอาส่วนงานที่แต่ละคน มารวมกันเข้าแล้วจึงจะสำเร็จเป็นงานที่สมบูรณ์ได้ เหตุการณ์ดังนี้จะช่วยให้เกิดทัศนคติใหม่ว่า ท่าน จะทำงานโดยลำพังตนเองไม่สำเร็จ ทุกคนที่ร่วม งานกันจำเป็นต้องพึ่งกันอาศัยกันและกันทั้งผู้มีความรู้ความสามารถสูง ทั้งผู้มีความรู้ ความสามารถด้อยกว่า ถ้าบัณฑิตมีความคิดเห็นต่อ การงานของตนดังนี้ ก็จะสามารถดำเนินชีวิตและ กิจการทุกอย่างให้ราบรื่นและมั่นคง จนบรรลุ ความสำเร็จ พร้อมทั้งความเจริญก้าวหน้าได้ทุก อย่าง...”

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า วิทยาเขต เจ้าคุณทหารลาดกระบัง

18 ตุลาคม 2520

“...การใช้หลักวิชาและความริเริ่มสร้างงานที่อาจดูไม่ใหญ่โตนัก แต่มีประสิทธิภาพสูงและอำนวยความสะดวกโดยตรงได้มาก โดยนำเอาทรัพยากรธรรมชาติ ความรู้ความสามารถ ตลอดจนแรงงานของคนส่วนใหญ่ให้ได้เต็มเม็ดเต็มหน่วย และให้เกิดการเสียหาย หรือความสูญเปล่าน้อยที่สุดการสร้างความสำเร็จในลักษณะนี้จะช่วยสร้างเสริมความสำเร็จของกิจการส่วนรวมได้แน่นอน...”

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

21 มิถุนายน 2521

“...ปัญญาของผู้อื่น ที่เขาคิดมาดีแล้วได้ใช้มาดีแล้วในการทำงานนั้น ย่อมเป็นพื้นฐานอย่างดีสำหรับเรา ที่จะก่อตั้งสร้างเสริมความสำเร็จให้กองกามมั่นคงต่อไป การประมาทปัญญาผู้อื่นจึงเท่ากับไม่ได้ใช้พื้นฐานที่มีอยู่แล้วให้เป็นประโยชน์...”

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

21 ธันวาคม 2521

“...งานสำคัญของมหาวิทยาลัย กล่าวอย่างสั้นที่สุดมีอยู่สองส่วน ส่วนหนึ่งคือการให้การศึกษา คือถ่ายทอดวิชาการแก่นักศึกษาและฝึกหัดอบรมให้นักศึกษาให้มีความรู้ความสามารถดี พร้อมทั้งจะนำเอาวิชาการออกไปปฏิบัติงานตามสายวิชาที่เรียนมาอย่างมีประสิทธิภาพ อีก

ส่วนหนึ่งคือค้นคว้าวิจัยในวิชาการทุกๆสาขาให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ ทั้งเพื่อความเจริญขององคมนตรีของวิชาการนั้นๆ เอง และเพื่อที่จะนำไปใช้การให้เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมหรือแม้แก่ชาวโลก...”

“...สำหรับบัณฑิตทั้งปวงนั้นควรจะสำนึกให้ได้เสมอว่าท่านเองก็มีส่วนรับผิดชอบร่วมกับมหาวิทยาลัยอยู่ด้วยส่วนหนึ่ง เมื่อได้มีโอกาสได้ฝึกฝน อบรมวิชาขั้นสูงมาแล้ว ดังนั้นก็ต้องนำออกไปใช้เป็นประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะไปประกอบกิจการงานใดๆ ณ ที่ใด ขอให้ใช้ความรู้ ความสามารถที่มีอยู่ให้สมกับภูมิปัญญาจงทำตัว ทำงานให้มีเหตุผลสมกับที่เป็นผู้มีหลักวิชา มีปัญญา และมีเกียรติ จงรักษาความบริสุทธิ์ใจและคุณค่าของตนไว้ให้มั่นคงเป็นนิตย์ พร้อมทั้งเพียรพยายามทำหน้าที่ที่มีอยู่ทุกอย่างทุกด้านด้วยความเข้มแข็งอดทน เพื่อให้ประสบความสำเร็จในชีวิตให้จงได้...”

มหาวิทยาลัยมหิดล

22 ตุลาคม 2522

“...การรักษาความสมบูรณ์แข็งแรงของร่างกาย เป็นปัจจัยของเศรษฐกิจที่ดี และสังคมที่มั่นคง เพราะร่างกายที่แข็งแรงนั้น โดยปกติจะอำนวยผลให้สุขภาพจิตใจสมบูรณ์ด้วย และเมื่อมีสุขภาพสมบูรณ์ดีพร้อมทั้งร่างกายและจิตใจแล้ว ย่อมมีกำลังทำประโยชน์ สร้างสรรค์เศรษฐกิจและสังคมของบ้านเมืองได้เต็มที่ ทั้งไม่เป็นภาระแก่สังคมด้วย คือเป็นแต่ผู้สร้าง มิใช่ผู้ถ่วงความเจริญ...”

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

20 ธันวาคม 2522

“...ระเบียบในการทำงานนี้จำเป็นต้องมีคือมีวินัยนั่นเอง ถ้าไม่มีวินัยทำอะไรก็จะเบะปะไปหมด แม้ในห้องเรียนจะไม่ได้สอนว่า วิชานี้จะต้องมีวินัย แต่ทุกวิชาต้องมีวินัย แม้จะไปสังสรรค์กัน ไปเล่นกีฬากัน ไปพัฒนาชนบทก็ตามต้องมีวินัยทั้งนั้นถ้าไม่มีวินัยงานนั้นมีหวังล้มเหลวหรือยิ่งกว่านั้นงานนั้นอาจจะมีหวังทำลายส่วนรวมก็ได้ถ้าไม่มีวินัย ขาดความรู้หน่อยอาจจะยังดี ดีกว่าขาดวินัย แต่ถ้ามีทั้งความรู้ทั้งวินัยก็ยิ่งดี...”

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

18 ธันวาคม 2523

“...การศึกษาในมหาวิทยาลัย มุ่งหมายที่จะปลูกฝังความเจริญพร้อมทุกด้าน ให้งอกงามทุกด้าน ให้งอกงามในตัวบุคคล แม้อย่างน้อยก็ให้มีคุณสมบัติสำคัญประกอบพร้อมกันสองประการคือมีความรู้แน่นหนาทั่วถึงในวิทยาการชั้นสูงสาขาใดสาขาหนึ่ง หรือหลายสาขาตามที่ถนัด กับมีสติปัญญาความเฉลียวฉลาด สามารถคิดอ่านด้วยวิจารณญาณอันละเอียดรอบคอบ ประกอบด้วยเหตุด้วยผลและความสุจริตยุติธรรม ทั้งนี้เพื่อให้บุคคล มีรากฐานอันมั่นคง และมีปัจจัยอันทรงประสิทธิภาพเป็นเครื่องอุดหนุนในอันที่จะดำรงตนดำรงฐานะให้เจริญเป็นปึกแผ่นต่อไป ทั้งสามารถประกอบภาระงาน สร้างสรรค์ความก้าวหน้ามาสู่ให้แก่ส่วนรวมได้อย่างแท้จริงอีกส่วนหนึ่งด้วย...”

“...ในการเบื้องต้น ไม่ว่าท่านจะศึกษาค้นคว้าวิชาการให้สูงขึ้นไปถึงดี จะประกอบอาชีพการทำงานใดอยู่ ณ ที่ใดก็ดี ขออย่าได้ละทิ้งหลักปฏิบัติของผู้มีการศึกษาที่ดีที่จะต้องคิดอ่านและทำการใดๆ ด้วยสติปัญญา วิจารณญาณ และด้วยหลักวิชาอันถูกต้องแม่นยำอยู่เสมอ การบำเพ็ญตนให้เที่ยงตรง ครบถ้วนตามหน้าที่และอุดมคติ จะช่วยหนุนนำส่งเสริมให้แต่ละคนประสบความสำเร็จและความเจริญรุ่งโรจน์ในชีวิตได้เป็นแน่นอน...”

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

11 กรกฎาคม 2524

“...การศึกษาค้นคว้าวิชาชั้นสูงนั้นเท่ากับการสร้างสมกำลังอันแรงกล้าไว้ในตัว กำลังนั้นคือกำลังแห่งความรู้ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้บุคคลสามารถปฏิบัติภารกิจได้ดีขึ้น มากขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในทางดีที่สร้างสรรค์ประโยชน์ทั้งในทางชั่วที่ก่อโทษเสียหาย ผู้มีกำลังดังกล่าวจึงต้องมีความรับผิดชอบอย่างสูงที่จะต้องควบคุมการใช้กำลังปฏิบัติงานของตนให้เป็นไปแต่ในทางที่ดี ที่สร้างสรรค์ประโยชน์ ทั้งในทางชั่วที่ก่อโทษเสียหาย ผู้มีกำลังดังกล่าวจึงต้องมีความรับผิดชอบต่อสูงที่จะต้องควบคุมการใช้กำลังปฏิบัติงานของตนให้เป็นไปแต่ในทางที่ดีที่สร้างสรรค์แต่ฝ่ายเดียว นอกจากนั้นยังได้แนะนำด้วยว่า ทางที่ดีบุคคลควรพยายามเสียสละ ทำงานเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมให้มาก เพราะการปฏิบัติบำเพ็ญประโยชน์อยู่เสมอเช่นนั้นสามารถ สร้างเสริมความรู้ ความสามารถ และความเชี่ยวชาญให้มั่นคงและเพิ่มพูนยิ่งขึ้นทุกขณะ...”

“...การเสียสละทำงานทำดีเพื่อการสร้างสรรค์ ด้วยความรับผิดชอบเต็มที่นั้น ช่วยให้ปฏิบัติได้รับผลดีอย่างหนึ่ง คือมีผู้ศรัทธาเชื่อถือและนิยมยกย่องอย่างกว้างขวาง บุคคลเหล่านั้นเมื่อศรัทธาเชื่อถือในตัวผู้ปฏิบัติดีแล้ว ย่อมจะรับเอาความคิดจิตใจของผู้ปฏิบัติดี ที่นิยมยึดมั่นในความดีเข้าไปด้วย แล้วนำมาปฏิบัติชอบปฏิบัติดีด้วยตนเองดังนั้นก็จะมีผู้ศรัทธาในความดีเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ เมื่อคนส่วนใหญ่มีศรัทธาความเชื่อมั่นในคุณความดีร่วมกันและเสมอกันแล้ว ก็เกิดเป็นความสามัคคีปรองดองเป็นปึกแผ่นขึ้น ความสามัคคีเป็นปึกแผ่นนี้ คือกำลังอันแข็งแกร่งที่สุดในแผ่นดิน ซึ่งเมื่อเกิดขึ้นแล้วจะบันดาลให้คนในชาติมีสมานฉันท์ มุ่งมั่นที่จะร่วมกำลังกันสร้างสรรค์ ความเจริญมั่นคงของบ้านเมือง ให้สมบูรณ์บริบูรณ์ขึ้นทุกสถาน...”

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

16 กรกฎาคม ๒๕๒๕

“...บัณฑิตควรจะใช้ความรู้ความสามารถเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม ซึ่งจะต้องอาศัยความอดทน ความอดสาหัสเพียร การรู้จักปรับตัวเองให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ และการฝึกฝนอบรมตนเองให้ก้าวหน้าต่อไปโดยไม่หยุดยั้ง

“...ในฐานะที่เป็นนักวิชาการ ทุกคนจะต้องยึดมั่นในหลักวิชา มีความจริงใจ เป็นคนตรง ทั้งในความประพฤติปฏิบัติ ในวาจาและในความนึกคิดพยายามใช้วิชาการก่อประโยชน์และความสุขเพื่อผู้อื่น ไม่ใช่ใช้วิชาการด้วยความเห็นแก่ประโยชน์ของตนแต่ฝ่ายเดียว หรือเอารัดเอาเปรียบผู้อื่น นอกจากนั้น ควรเป็นผู้มีระเบียบ

วินัย รู้จักข่มใจมิให้สุมหลงในความสะดักสบาย ซึ่งจะทำให้เกิดความอ่อนแอ ท้อแท้ ย่อหย่อน ละเลยหน้าที่การงาน อันเป็นพื้นฐานของความเจริญก้าวหน้า...”

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

16 ธันวาคม ๒๕๒๕

“...ผู้ที่จะเป็นบัณฑิตได้อย่างแท้จริง จะต้องมียุทธศาสตร์สำคัญประกอบกันพร้อมอย่างน้อย 3 ประการ ประการแรก มีความรู้แน่นหนาทั่วไปถึงในวิทยาการ สาขาใดสาขาหนึ่ง หรือหลายสาขาตามที่ถนัด ประการที่สอง มีความสุจริตและความจงรักภักดีต่อแผ่นดินอย่างแน่วแน่แท้จริง ประการที่สาม มีสติปัญญาความเฉลียวฉลาดอย่างสมบูรณ์ คือสามารถที่จะตั้งใจให้มั่นคงเข้มแข็งและรอบคอบไม่เอนเอียง หวั่นไหวไปตามอำนาจของอคติ สามารถคิดอ่านด้วยวิจรรณญาณอันแจ่มใส ละเอียดสุขุม ประกอบด้วยความสุจริตยุดิธรรม คุณสมบัติสามประการนี้จะเป็นรากฐานสำคัญและเป็นปัจจัยอันทรงประสิทธิภาพ ที่จะอุดหนุนเกื้อกูลให้แต่ละคน สามารถดำรงตนดำรงฐานะให้เจริญมั่นคง และให้สามารถประกอบการสร้างสรรค์ความก้าวหน้าผาสุกให้แก่ประเทศชาติเป็นส่วนรวมได้...”

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

4 สิงหาคม 2526

“...ความเจริญมั่นคงของส่วนรวมนั้นต้องอาศัยความเจริญมั่นคงของแต่ละบุคคลเป็นสำคัญ ดังนั้นถ้าบุคคลอันเป็นองค์ประกอบของส่วนรวมไม่มีความเจริญและมั่นคงแล้ว ส่วนรวมจะเจริญมั่นคงไม่ได้ แต่ละคนจึงควรจะต้องมุ่งสร้างความมั่นคงให้แก่ฐานะ และสร้างความก้าวหน้าให้แก่งานของตัวเองเป็นข้อแรก และข้อใหญ่ แต่ในการนั้น จำเป็นจะต้องถือหลักปฏิบัติสำคัญสองข้ออย่างเคร่งครัด คือข้อแรกจะต้องมุ่งหมายกระทำแต่เฉพาะกิจการงานที่สุจริตที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรมด้วยเท่านั้น จะต้องไม่ประพฤติปฏิบัติ การสิ่งใดที่ทวนกระแสความถูกต้องเป็นธรรม และบ่อนทำลายผู้อื่นเป็นเด็ดขาด ครั้นเมื่อทำดีมีผลแล้ว ข้อต่อไปจะต้องมุ่งหมายที่จะประสานประโยชน์ และความเจริญก้าวหน้าของแต่ละคนเข้าด้วยกัน ด้วยความมุ่งตั้งใจเจริญไม่เพ่งเล็งประโยชน์เฉพาะตัวมากเกินไป จนปิดบังมิให้เห็นความสำคัญของคนอื่น เมื่อตั้งตัวตั้งใจให้มั่นคงเหนียวแน่นอยู่ในหลักการดังนี้ได้ ก็เป็นอันหวังได้แน่นอนว่าจะสามารถสร้างหลักฐานความเจริญให้แก่ตัว พร้อมทั้งเสริมสร้างส่วนรวมให้มีความผาสุกมั่นคง เพิ่มพูนขึ้นด้วยได้ จึงขอให้บัณฑิตใหม่ได้นำไปคิดวินิจฉัยให้ได้ประโยชน์สำหรับตัวสำหรับชาติบ้านเมืองต่อไป...”

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

15 กันยายน 2526

“...การสร้างสรรค์นั้นมักเข้าใจกันโดยมากว่า คือการสร้างชิ้นใหม่ ทำขึ้นใหม่ นักวิชาการก็ดี นักปฏิบัติการก็ดี จึงมักจะไม่คำนึงถึงคุณค่าความเจริญที่มีอยู่แล้วมากนัก มุ่งแต่จะสร้างทำสิ่งใหม่ของใหม่กัน แทนที่จะหยุดคิดพิจารณาดูพื้นฐานความเจริญต่างๆ ของเราที่มีอยู่แล้วให้แน่ชัดก่อนแล้วพยายามร่วมกันเสริมสร้างให้สมบูรณ์ขึ้นพร้อมๆ กันทุกๆ ด้าน เมื่อต่างคนต่างมุ่งจะทำใหม่ ให้เป็นผลงานของตัวเองสำคัญความเจริญที่ควรจะต้องต่อเนื่องกันอย่างมั่นคงตามลำดับก็หยุดซึก กลับปรากฏเป็นความล่าช้า และเป็นปัญหามากประการ เพราะงานที่ทำใหม่ประสานกับของเดิมไม่ได้สนิท ต้องเริ่มต้นใหม่อยู่ตลอดเวลา ที่ถูกควรจะเข้าใจว่าการสร้างสรรค์ความก้าวหน้านั้น ต้องเริ่มที่การศึกษาของเดิมก่อน เมื่อทราบชัดถึงส่วนดีส่วนเสียแล้วจึงรักษาส่วนที่ดีที่เจริญที่มีอยู่ให้คงไว้ แล้วพยายามสร้างและเสริมให้มั่นคงและสมบูรณ์ยิ่งขึ้นไป ด้วยหลักวิชาและความคิด พิจารณาอันประกอบด้วยเหตุผล ความรอบคอบตามความเหมาะสม ตามกำลังความสามารถและกำลังเศรษฐกิจของเรา การงานทุกสิ่งทุกอย่างในบ้านเมืองจึงจะเจริญก้าวหน้าได้ไม่สะดุดติดขัด หากไม่จะทำให้สิ้นเปลืองทั้งกำลังงาน กำลังสมอง และเงินทองไปอย่างน่าเสียดาย โดยไม่มีโอกาสจะกู้กลับคืนได้...”

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

26 มีนาคม 2527

“...มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช มีจุดประสงค์สำคัญอย่างหนึ่งว่าจะส่งเสริมวิชาการและวิชาชีพชั้นสูงโดยยึดหลักการศึกษาดลชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพของบุคคลให้แต่ละบุคคลสามารถสร้างความเจริญมั่นคงแก่ตนเองสังคมและบ้านเมืองให้ยิ่งขึ้น ดังนั้นหน้าที่ของสถาบันนี้ย่อมจะต้องเข้าใจแน่ตระหนักถึงคุณค่าของวิชาความรู้ หรือศิลปวิทยาการทั้งปวง ว่าคือปัจจัยสำคัญที่สุดในการสร้างความเจริญ แต่นอกจากวิชาความรู้แล้ว ยังมีอีกสิ่งหนึ่งซึ่งทุกคนจำเป็นต้องมีคือวินัย เพราะวินัยนั้นเป็นพื้นฐานรองรับวิชาความรู้ ช่วยให้ผู้บุคคลทรงคุณค่าความรู้ได้ และส่งเสริมให้สามารถนำความรู้มาปฏิบัติการให้เกิดประโยชน์ได้ หากขาดวินัยแล้วถึงวิชาอยู่ก็อาจไม่นำมาใช้หรือหาไม่ก็อาจนำไปใช้อย่างไม่ได้ประโยชน์ วินัยที่กล่าวนี้มุ่งหมายถึงวินัยในตนเองหรือวินัยประจำใจตนเอง ซึ่งตนเองจะต้องกำหนดขึ้นเป็นแบบฉบับสำหรับประพฤติปฏิบัติ ด้วยการใช้สติปัญญาขบคิดพิจารณาถุการณ์การอย่างรอบคอบทั่วถึงจนประจักษ์ในเหตุในผลแน่แท้แล้วว่า ความประพฤติปฏิบัติอย่างนั้นๆ เป็นแบบปฏิบัติที่ดีที่ถูกต้องเป็นสุจริตธรรมและจำเป็นต้องประพฤติปฏิบัติ เพื่อประดับประดาครองรักษาตัวและน้อมนำตัวไปสู่ความสวัสดิและความสุขความเจริญอันแท้จริงมั่นคง...”

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

20 ธันวาคม 2527

“...การสร้างความสำเร็จในกิจการงานทุกอย่าง ทุกระดับรวมทั้งความสำเร็จในชีวิตของแต่ละคนด้วยนั้น ต้องอาศัยปัจจัยประกอบกันอย่างน้อยถึงสามส่วน ส่วนที่หนึ่งคือ ความรู้และความชำนาญทางวิชาการซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานหรือเป็นเครื่องใช้สำหรับการปฏิบัติงานแท้จริง ส่วนที่สองคือ ความตั้งใจจริง ความเพ่งพินิจ ความละเอียดรอบคอบ และความอุตสาหะพยายามในการปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นเครื่องอุปการะส่งเสริมให้ทำการงานโดยไม่ผิดพลาดบกพร่อง และสำเร็จลุล่วงได้โดยตลอด ส่วนที่สามได้แก่ ความมีปัญญาคือความรู้ชัดและเฉลียวฉลาดที่จะหยุดคิดพิจารณาสิ่งที่จะทำ คำที่จะพูดทุกอย่างให้เป็นไปโดยถูกต้อง เทียงตรงตามกระบวนการของเหตุผล ซึ่งจะช่วยให้ดำเนินชีวิตและการงานไปแต่ในทางที่เจริญ เป็นประโยชน์จนบรรลุความสำเร็จที่สมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์...”

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

31 ตุลาคม 2528

“...ผู้มีความรู้ย่อมตั้งใจปรารถนาจะมีอนาคตที่มั่นคงและรุ่งโรจน์ การทำงานสร้างอนาคตนั้น นอกจากจะต้องใช้วิชาความรู้ที่เจนจัดเป็นหลักแล้ว บุคคลยังจำเป็นต้องอาศัยคุณสมบัติพิเศษอีกหลายด้านเป็นเครื่องอุดหนุนและส่งเสริมความรู้ของตนอย่างมากด้วย คุณสมบัติที่สำคัญข้อแรก คือจะต้องเป็นคนที่ทำตัวทำงานอย่างมีหลักการ มีเหตุผล มีระเบียบ และมีความสุจริตเป็นธรรม

ข้อสอง ต้องมีความเข้มแข็งอดทน มีความเพียรพยายามอย่างสูงและสม่ำเสมอ ทั้งในการทำงานและการสร้างสมความดี แม้จะมีความเหนื่อยยาก หรือมีอุปสรรคขัดขวางมากมาย เพียงใดก็ไม่ย่อท้อถอยหลัง

ข้อสาม ต้องสนใจศึกษาค้นคว้าหาวิชาและความรอบรู้ในเรื่องต่างๆ ให้ลึกซึ้งและกว้างขวางรอบด้านไว้สำหรับใช้เทียบเคียงประกอบการพิจารณาตัดสินปัญหาต่างๆ ในการงาน

ข้อสี่ ซึ่งสำคัญที่สุดต้องสามารถควบคุมกายใจ คือการกระทำความคิดของตนให้สงบหนักแน่นและมั่นคงในความเป็นกลางอยู่เสมอ แม้ในเวลาที่มีเหตุชวนให้วุ่นวายสับสน ก็สามารถทำกายทำใจให้สงบหนักแน่นเป็นกลาง ไม่มีอคติเจือปนนี้ จะช่วยให้เกิดสติระลึกรู้ถึงเหตุถึงผล ถึงข้อเท็จจริง ถึงความถูกผิดของเรื่องทั้งปวง จึงเป็นอุปการะสำคัญของการคิดพิจารณาปัญหาต่างๆ เพราะช่วยให้มองเห็นปัญหาได้กระจ่างแจ่มชัด ช่วยให้สามารถตัดสินชี้ขาดได้ โดยถูกต้องเที่ยงตรง เป็นธรรม เป็นประโยชน์เสมอไม่อับจน..."

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

10 กรกฎาคม 2529

"...วิชาการที่บัณฑิตทั้งหลายได้ศึกษาในมหาวิทยาลัยนั้นเป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่ง เพราะวิชาการเหล่านั้นมีเนื้อหาประกอบด้วยหลักวิชาและทฤษฎีต่างๆ เป็นอันมาก ซึ่งล้วนเป็นหลักความจริงที่ได้พิสูจน์และสรุปลงเป็นกฎเกณฑ์ที่จะยึดถือได้แน่นอน ผู้ที่มีหลักวิชาหรือทฤษฎีอยู่จึงอาจนำไปใช้ในการปฏิบัติงาน ตลอดถึงการประกอบ

กรณียกิจน้อยใหญ่ทั้งปวงของตนให้สำเร็จ ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวางมีปัญหายุ่งแต่จะนำหลักวิชาทั้งหลายไปใช้ให้สำเร็จประโยชน์ที่ต้องการได้อย่างไร จึงจะแนะนำข้อควรปฏิบัติให้สักสามข้อ ข้อแรกควรจะได้เรียนรู้และเข้าใจหลักวิชาทุกอย่างอย่างถูกต้อง และกระจ่างแจ่มแจ้งโดยตลอด ข้อสอง ควรพยายามนำหลักวิชานั้นๆ มาพิจารณาเทียบเคียงใช้ในงานประจำวันของตนเองอยู่ตลอดเวลาให้เป็นนิสัย เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์และความชำนาญในการที่จะนำหลักทฤษฎีมาปฏิบัติได้อย่างคล่องตัว ข้อสาม ควรฝึกหัดนำความคิดจิตใจของตนให้มั่นคงเที่ยงตรงเป็นกลาง มีเหตุผล มีความจริงใจและบริสุทธิ์ใจเพื่อให้เกิดวิจรรณญาณที่ละเอียดรอบคอบ และชัดเจนแม่นยำสามารถวินิจฉัยเรื่องราวและปัญหาต่างๆ ได้อย่างถูกต้องเมื่อท่านทั้งหลายฝึกหัดปฏิบัติได้ครบกระบวนการดังนี้ ก็จะสามารถทราบชัดว่าควรนำหลักวิชาข้อใดมาใช้กับงานประเภทใดให้พอเหมาะพอดี ซึ่งย่อมจะเกื้อกูลให้ปฏิบัติหน้าที่การทำงานทุกอย่างได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสบความสำเร็จ พร้อมทั้งความองอาจมโหฬารในชีวิตทุกๆ ประการ..."

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

17 กรกฎาคม 2530

"...การทำงานใดๆ ไม่ว่าใหญ่หรือเล็กควรอย่างยิ่งที่จะตั้งเป้าหมาย ขอบเขตและหลักการไว้ให้แน่นอน เพราะจะช่วยให้สามารถปฏิบัติมุ่งเข้าสู่ผลสำเร็จได้โดยตรงและถูกต้องพอเหมาะพอดี เป็นการป้องกันและขจัดความล่าช้า ความสับสนเปลี่ยนแปลง ความเสียเปล่าทุกอย่างได้สิ้นเชิง และเมื่อปฏิบัติดำเนินงานสู่เป้าหมายนั้นผู้มีการศึกษา

ต้องไม่ละทิ้งหลักวิชา ไม่ละทิ้งความคิดพิจารณาตามเหตุผล และความชอบธรรมถูกต้องเพราะการละเลยต่อสิ่งเหล่านั้นจะทำให้ปฏิบัติผิดพลาดไม่ได้ผลหรืออาจก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นได้ ยิ่งถ้าเป็นการจ้องใจปฏิบัติทวนหลักการ หลักวิชา และหลักความชอบธรรม ด้วยอคติอย่างหนึ่งอย่างใด ก็จะมีผลเป็นการทำลายเกียรติภูมิของตน พร้อมทั้งทำลายประโยชน์และความเจริญมั่นคงของส่วนรวมไปทันที บัณฑิตจะออกไปทำการงานสร้างสรรค์ความดีความเจริญให้แก่ตนเองแก่ชาติบ้านเมือง ขอให้ระมัดระวังความประพฤติปฏิบัติของตนให้มาก อย่ายอมให้ความประมาทลุ่มหลงเข้าครอบงำความคิดจิตใจได้ ก็จะสามารถตั้งอยู่ในความเป็นบัณฑิตอย่างเหนียวแน่นและสามารถบำเพ็ญประโยชน์ช่วยตัวช่วยส่วนรวมให้เจริญก้าวหน้าได้ยิ่งๆ ขึ้นไป..."

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

24 ธันวาคม 2530

"...บัณฑิตที่สำเร็จใหม่เมื่อได้เข้าทำงานอาจรู้สึกไม่มั่นใจว่าจะสามารถปฏิบัติงานให้ประสบผลสำเร็จตามที่คาดหวัง ความจริงข้อนี้ ไม่น่าจะมีสิ่งใดควรวิตกกังวล เพราะการทำงานกับการเล่าเรียนนั้นมิได้แตกต่างกันมากนัก การเรียนก็เป็นงานอย่างหนึ่ง คืองานสร้างสมความรู้ความคิดให้เพิ่มพูน และพัฒนาองกงามขึ้นในตนเอง จัดเป็นกิจขั้นต้นที่แต่ละคนทำเพื่อประโยชน์เฉพาะตัว

ส่วนการทำงานนั้นเป็นกิจขั้นต่อไปได้แก่นำวิชาความรู้และความคิดที่มีอยู่ไปประกอบกิจการงานเป็นอาชีพให้สำเร็จประโยชน์ที่กว้างขวางยิ่งขึ้น ทั้งแก่ตนเองและแก่ส่วนรวม

บัณฑิตทั้งหลายได้พากเพียรศึกษาจนได้รับปริญญา น่าจะทราบดีว่าตนเองต้องปฏิบัติฝึกฝนมากมายเพียงใด ต้องใช้ความอดทน ความรับผิดชอบ ความคิดวินิจฉัย และคุณสมบัติอื่นๆ ประกอบพร้อมกันเพียงไหน จึงจะเล่าเรียนได้สำเร็จและก้าวหน้าท่านก้าวหน้าในการเล่าเรียนได้อย่างไร ก็ก้าวหน้าในการทำงานได้โดยทำนองเดียวกัน ข้อสำคัญอยู่ที่ว่าการทำงานนั้นยิ่งใหญ่และยืนยาวกว่าการเรียนที่ผ่านมาแล้วมาก ท่านจะต้องตั้งใจให้มั่นคงและแน่วแน่ยิ่งขึ้นต้องมีความอดทนพยายามมากขึ้นและต่อเนื่องไม่ขาดสาย ต้องมีความคิดอ่านอย่างหนึ่งที่เป็นของคู่กัน ได้แก่ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ ซึ่งอธิบายได้ว่าในชีวิตของคนเราแต่ละคนต้องผ่านพบเรื่องราวและเหตุการณ์หลายหลากมากมายมาตั้งแต่เกิด หลายเรื่องหลายสิ่งเป็นปัญหาที่ต้องนำมาขบคิดหาเหตุผลความกระจ่างจริง เพื่อยุติแก้ไข ประสบการณ์ในการพิจารณาแก้ปัญหาเหล่านี้ ย่อมสั่งสมเพิ่มพูนขึ้น เป็นความรู้ความฉลาดอันกว้างขวางลึกซึ้ง ซึ่งถ้ารู้จักนำมาปรับใช้ควบคู่กับความรู้ทางวิชาการให้ถูกต้องพอเหมาะพอดีด้วยความเพ่งพินิจโดยละเอียดรอบคอบแล้ว จะยังประโยชน์แก่การปฏิบัติงานอย่างวิเศษสุด..."

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

21 ธันวาคม 2532

"...บัณฑิตทั้งหลายนับว่าได้รับการศึกษาอบรมมาสมบูรณ์รอบด้านเป็นที่คาดหวังได้อย่างยิ่งว่าจะเป็นกำลังสำคัญในการสร้างสรรค์ความเจริญและการแก้ไขปัญหามิชอบพวกร่องต่างๆ ให้แก่สังคมได้โดยถูกต้อง มีประสิทธิภาพ ทันการณ์ทันเวลา ดังนี้ บัณฑิตจึงมีหน้าที่และความรับ-

ผิดชอบเกิดขึ้นต่อส่วนรวมในอันที่จะต้องปฏิบัติตน ปฏิบัติงานให้เกิดประโยชน์ตามที่ทุกฝ่ายคาดหวังไว้ เพื่อความสำเร็จของท่าน ข้าพเจ้ามีแนวปฏิบัติที่จะแนะนำแต่ละคนให้ทำ ดังนี้

ขั้นแรก ก่อนปฏิบัติงานทุกครั้งควรจะใช้ความรู้ความฉลาดพิจารณาถึงภาระความมุ่งหมาย และขอบเขตของงานให้เห็นชัด เพื่อจะได้ทราบว่า ควรใช้หลักวิชา หรือทฤษฎีส่วนใด ข้อใด มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม และจะควรวางหลักเกณฑ์ ขั้นตอนปฏิบัติอย่างไร ให้งานดำเนินไปอย่างถูกต้องและสะดวกรวดเร็วทันกำหนด เมื่อลงมือปฏิบัติก็พยายามทำให้เต็มกำลังตามหลักการด้วยความละเอียดรอบคอบความตั้งใจจริง และความอุตสาหะสม่ำเสมอตั้งแต่ต้นจนตลอด ความเข้าใจ ชัดเจนในงาน พร้อมทั้งวิธีและขั้นตอนปฏิบัติที่ดีนี้จะทำให้ท่านสามารถดำเนินงานให้สำเร็จได้ตามเป้าหมายประสงค์ จึงขอให้พยายามฝึกฝนความสามารถในการทำงาน ทำหน้าที่ของแต่ละคนให้เจนจัดขึ้นโดยลำดับ ไม่ช้าไม่นานนักก็จะประสบความสำเร็จ และความเจริญรุ่งเรืองได้ทั่วทุกคน...

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

13 กรกฎาคม 2533

“...ในการปฏิบัติงานนั้น ย่อมมีปัญหามากมาย เกิดขึ้นได้เสมอ เมื่อปัญหาเกิดขึ้น ต้องรีบแก้ไข อย่างทันท่วงทีให้พอกพูนลูกกลมจนแก้ยาก ขอให้ทุกคนระลึกว่าปัญหาทุกอย่างมีทางที่จะแก้ไขได้ ถ้าแก้คนเดียวไม่ได้ก็ช่วยกันคิดช่วยกันแก้หลาย ๆ คน หลาย ๆ ทาง ด้วยความร่วมมือปรองดองกัน ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นจักได้ไม่กลายเป็นอุปสรรคขัดขวาง และบั่นทอนทำลายความเจริญและความ

สำเร็จของการทำงาน ตัวการที่จะทำให้แก้ปัญหาไม่ลุลอก ทั้งทำให้ปัญหายิ่งยากยิ่งขึ้นนั้น คือจิตใจ และความคิดที่ถูกอคติครอบงำ

คนเราเมื่อมีอคติแล้ว มักมองไม่เห็นความจริง หรือถึงจะเห็นก็ไม่ยอมรับ และเมื่อไม่เห็นหรือไม่ยอมรับความจริงแล้ว ก็ทำให้ไม่ทราบต้นเหตุของปัญหา และแก้ปัญหาไม่ออก ยิ่งไปกว่านั้นยังจะถูกอคติซ้ำเติมให้เข้าใจผิด และก่อปัญหาให้ใหญ่โตซับซ้อนไม่สิ้นสุด วิธีแก้ปัญหานั้น ก่อนอื่นจำเป็นต้องทำความเข้าใจมั่นคง เป็นกลางให้ได้ เพื่อให้สามารถวิเคราะห์ปัญหาและพิจารณาหาเหตุให้ทราบแจ้งชัด การเห็นเหตุของปัญหาอย่างถูกต้องชัดเจน จะช่วยให้คิดเห็นทางแก้ไขและทราบว่าการแก้ไขปัญหานั้นๆ ควรจะกระทำโดยวิธีใด จะกระทำโดยลำพังตนเอง หรือต้องอาศัยความร่วมมือช่วยเหลือจากผู้อื่น ฝ่ายใดอย่างไรบ้าง จึงขอให้บัณฑิตนำวิธีแก้ปัญหามาใช้ในการทำงานตามที่กล่าวนี้ ไปคิดพิจารณาดูให้ได้ ประโยชน์สำหรับการสร้างงานสร้างอนาคต อันเจริญมั่นคงของท่านในวันข้างหน้า...”

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

19 ธันวาคม 2534

“...ณ โอกาสสำคัญที่พบกันก่อนจะออกไปเริ่มต้นชีวิตการทำงานนี้ ข้าพเจ้าใคร่จะแสดงความคิดฝากแก่ท่านไว้สักข้อหนึ่ง

เมื่อเวลาศึกษาอยู่นั้น วิชาการย่อมมีความสำคัญเป็นเอก เพราะเป็นทั้งตัวงาน ทั้งจุดมุ่งหมายของทุกคน แต่เมื่อออกไปประกอบอาชีพการทำงานแล้ว จุดหมายสำคัญจะไปอยู่ที่งานกับผลสำเร็จของงานวิชาการนั้นต้องถือเป็นปัจจัย

หรือเป็นอุปกรณ์สำหรับจะใช้ปฏิบัติ แต่ละคนจึงควรจะเข้าใจให้ชัดว่า การที่ได้อุตสาหกรรมศึกษาความรู้ต่างๆ มาเป็นอันมากทั้งในหลักสูตรและนอกหลักสูตรแท้จริงคือการสะสมรวบรวมอุปกรณ์และความชำนาญในการใช้อุปกรณ์นานาชนิดนั้นๆ ไว้ สำหรับนำออกใช้ปฏิบัติงานเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วนั่นเองแต่โดยเหตุที่งานแต่ละอย่างๆ ไม่เหมือนกันเมื่อนำหลักวิชาการออกใช้จึงจำเป็นต้องเลือกสรรก่อน คือ ต้องพิจารณาหยิบยกมาเฉพาะเรื่องเฉพาะส่วนที่เหมาะสมตรงกับงานมาใช้ยิ่งไปกว่านั้น ยังจะต้องระวังใช้ให้ถูกกับเรื่องกับโอกาสกับสถานการณ์และประโยชน์อันพึงประสงค์ของกิจที่ทำด้วย มิใช่จะยึดติดกับหลักทฤษฎีสถานเดียว จะทำให้งานไม่สำเร็จผลสมบูรณ์หวังว่าท่านทั้งหลายจะได้หยิบยกเอาความคิดนี้ไปคิดวินิจฉัยต่อไปให้เป็นประโยชน์แก่การทำงานและชีวิตของท่าน...

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

17 ธันวาคม 2535

"...ความจริงคนไทยเป็นคนที่มีฉลาดสามารถ โดยเฉพาะผู้ได้รับการศึกษาดีเช่นท่านทั้งหลายย่อมมีความรู้และหลักวิชาแน่นหนา มีความคิดอ่านกว้างไกล มีกำลังกายกำลังใจ เข้มแข็งสมบูรณ์ มีเจตนาแรงกล้าที่จะสร้างสรรค์ และมีความเฉลียวฉลาดที่จะใช้เหตุผลวินิจฉัยแก้ไขปัญหาได้ดีพอตัว น่าจะรวมกันปฏิบัติแก้ไขสถานการณ์ไม่ปรกติ นั่นคือ เมื่อความรู้ ความคิดมีอยู่ควรจะนำมาเชื่อมโยงกันเข้าให้พร้อมพรั่ง ประสมประสานปรับปรุงความรู้ความคิดนั้นด้วยความเพ่งพินิจ และวิจรรณญาณที่ละเอียดรอบคอบ แล้วนำออกใช้ให้ได้ผลเห็นจุดใด

บกพร่องก็พยายามแก้ไข ปรับเปลี่ยนที่จุดนั้นเห็นจุดใดที่อยู่ก็พยายามส่งเสริมให้มั่นคงยิ่งขึ้น ถ้าทุกฝ่ายทุกคนพร้อมกันปฏิบัติงานของชาติโดยทำนองนี้ ทุกสิ่งทุกอย่างจะดีขึ้นเป็นลำดับและเชื่อได้แน่นอนว่าจะเอาชนะอุปสรรค ปัญหาความไม่ปรกติทั้งปวงได้ ทั้งจะสามารถจรรโลงรักษาและนำพาประเทศไทยให้ก้าวหน้าไปสู่ความเจริญเป็นอิสระได้โดยสวัสดิ์..."

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

17 ธันวาคม 2536

"...การศึกษาในมหาวิทยาลัยที่มุ่งให้บุคคลมีความรู้ความสามารถด้านวิชาการเป็นพื้นฐานสำหรับการประกอบกิจการงานในชีวิตนั้น ถือว่าเป็นการศึกษาในระบบผู้ศึกษาจะได้รับความรู้ถ่ายทอดจากครูบาอาจารย์ และจากการศึกษาค้นคว้าทางตำราเป็นหลัก ต่อเมื่อได้ออกไปทำงานได้ประสบเหตุการณ์และปัญหาต่างๆ ให้ต้องขบคิดมากมายแล้ว จึงเกิดความรู้ความเข้าใจที่ถ่องแท้ในสิ่งทั้งปวงที่เรียกว่าประสบการณ์ในชีวิตเพิ่มขึ้น ประสบการณ์ชีวิตนี้เป็นป่อเกิดแห่งความรู้ และความฉลาดจัดเจนที่มีค่า ซึ่งถ้าได้รู้จักนำมาใช้ด้วยความรู้เท่าถึงเหตุผล และด้วยความรอบคอบระมัดระวังแล้ว จะยังประโยชน์ให้แก่ตนเอง และสังคมอย่างวิเศษสุด

ดังนั้น การศึกษานอกระบบหรือการศึกษาภายหลังสำเร็จจากมหาวิทยาลัย จึงมีความสำคัญยิ่งยวดในการสร้างเสริมผู้ผ่านการศึกษาระบบมาแล้ว ให้มีปัญญาและความสามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับ สภาวะแท้จริงของชีวิต พร้อมทั้งดำรงตนให้อยู่ในสังคมอย่างมีความสุขและเจริญ

มันคงได้ บัณฑิตทุกคนผู้จะได้มีส่วนสร้างสมประสบการณ์ชีวิต
ร่วมกันต่อไปในวันข้างหน้า ควรจะได้ทราบ ภาระหนักในหลัก
ความจริงข้อนี้ แล้วตั้งใจพยายามใช้ปัญญาความสามารถจาก
ประสบการณ์ ควบคู่กับความรู้ความสามารถทางวิชาการที่มีอยู่
ประคับประคองรักษาสิ่งที่ดีสิ่งที่ดีงามและสถานภาพของบ้านเมืองไว้
พร้อมกับคิดอ่านปรับปรุงแก้ไข ให้วิวัฒนาการไปตามวิถีทางที่ถูกต้อง
เพื่อประเทศชาติของเราจักได้มีความเจริญมั่นคงและดำเนิน
ก้าวหน้าไปในโลกได้ด้วยความปลอดภัย เป็นอิสระ..."

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

15 ธันวาคม 2537

"...บัณฑิตทั้งหลายไม่ควรจะลืมว่าการออกไปทำงานจริงๆ
นั้นต่างกับการทำกิจกรรมใน ขณะที่กำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัย
มาก ข้อสำคัญก็คือแต่ละคนจะต้องลงมือทำงานด้วยตนเอง ด้วย
ความรู้ ความอดทนและความคิดวินัยของตน ทั้งจะต้องรับ
ผิดชอบอย่างจริงจังในผลสำเร็จหรือล้มเหลวของงาน โดยไม่มีครู
บาอาจารย์ หรือผู้อาวุโสคอยชี้แนะและติดตามช่วยเหลือ นอก
จากนั้น ยังจะต้องทำงานร่วมมือกับผู้อื่น ฝ่ายอื่นอีกเป็นอันมาก
ความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากการศึกษาปฏิบัติในมหา
วิทยาลัยอันเป็นพื้นฐานอยู่ อาจไม่เพียงพอสำหรับปฏิบัติกิจการ
งานให้สำเร็จ ประโยชน์แก่ตน แก่งานและ แก่ส่วนรวมได้โดยสมบูรณ์
จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกคนจะต้องขวนขวาย ศึกษาค้นคว้าหาความ
รู้และประสบการณ์เพิ่มเติมให้ตัวเองให้มาก รวมทั้งต้องรู้จักสมาคม
ผูกมิตรกับผู้อื่น ฝ่ายอื่น ตลอดจนบุคคลทั่วไปอย่างกว้างขวางด้วย
จึงจะช่วยให้งาน ที่ทำดำเนินไปได้ ราบรื่นและสำเร็จประโยชน์
ตามที่ประสงค์..."

เอกสารอ้างอิง

1. ประมวลพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัส พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น. กรุงเทพฯ : หอรัตนชัยการพิมพ์, ๒๕๖๑. ๑๒๑ หน้า
2. พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ : หจก.ธนประดิษฐ์ ๒๕๖๑. ๘๖ หน้า (จุลสารทางวิชาการฉบับที่ ๑/๒๕๖๑ หอประวัติ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย))
3. พระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช จัดทำโดย ผู้จัดทำหนังสือปกสีน้ำเงิน. กรุงเทพฯ : คณะทำงานโครงการพัฒนาตามพระราชดำริร่วมกับธนาคารทหารไทย จำกัด, ม.ป.ป. ๒๕๖๑ หน้า
4. สำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช กับการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สยามรัฐ, ๒๕๖๐. ๒๗๙ หน้า